

Lunds Universitet
Statsvetenskapliga institutionen
STVA23
3 Januari 2024

LUNDS UNIVERSITET

Populism i Sverige

*En textanalys av populismens förekomst och skepnad
i Vänsterpartiet och Sverigedemokraterna*

Författare: Alfred Hjelmhammar & Harry Mc Ardle

Handledare: Ylva Stubbergaard

Abstract

Populism is an ambiguous concept in contemporary politics as it is multifaceted in its nature and expression. However, the fundamental characteristic of a populist actor is their adherence to the will of the people and their opposition to an adverse elite. In Swedish political discourse, the socialist Left Party and nationalist Sweden Democrats have been described as populist. By using an ideational approach to the study of populism and implementing a qualitative textual analysis, this paper examines external as well as internal party-material to identify populist tendencies within the Left Party and the Sweden Democrats. Furthermore, a discussion of how the two parties and their respective ideologies, socialism and nationalism, weaponizes populism is provided. The study concludes that both parties are populist, although the Left Party adopts more of a “front-stage” populism whilst the Sweden Democrats express a “back-stage” populism. Additionally, their core ideologies galvanize populist expressions differently as the nationalism of the Sweden Democrats seemingly fits better with the populist view of “the people”.

Keywords: Populism, Left Party, Sweden Democrats, Socialism, Nationalism.

Word count: 7996

Innehållsförteckning

1. Inledning	3
1.1 Syfte och frågeställning	3
2. Teoretiska klargöranden och konceptualiseringar	3
2.1 Konceptualiseringar av populism	4
2.1.1 Det diskursiva, sociokulturella och strategiska synsättet	4
2.1.2 Det idébaserade synsättet	4
2.2 Det idébaserade synsättets teoretiska och metodologiska användbarhet	5
2.3 Populismens teoretiska interaktion med andra ideologier	6
2.3.1 Populism och socialism	6
2.3.2 Populism och nationalism	7
3. Material	8
3.1 Parti-/principprogram, valplattform och tal.	8
3.2 Avgränsningar	9
4. Metod	10
4.1 Kvalitativ textanalys	10
4.2 Analysapparat: huvudprinciper och element	11
4.3 Praktiskt tillvägagångssätt	12
4.4 Metodologisk diskussion	13
5. Analys	14
5.1 Vänsterpartiet	14
5.1.1 Vänsterpartiets partiprogram	14
5.1.2 Vänsterpartiets valplattform	15
5.1.3 Nooshi Dadgostars kongresstal 2022	17
5.2 Sverigedemokraterna	18
5.2.1 Sverigedemokraternas principprogram	18
5.2.2 Sverigedemokraternas valplattform	20
5.2.3 Jimmie Åkessons tal på Sverigedemokraternas landsdagar 2023	21
6. Diskussion	23
6.1 Populism i Vänsterpartiet och Sverigedemokraterna	23
6.2 Risken för analytisk kollaps vid spårning av homogenitet	24
6.3 Partiernas populistiska element i förhållande till socialism och nationalism	24
6.3.1 Vänsterpartiet, socialism och populism	24
6.3.2 Sverigedemokraterna, nationalism och populism	25
6.3.3 Skillnader i partiernas interaktion med populism	25
7. Slutsats	26
8. Referenslista	28

1. Inledning

Under de senaste två decennierna har populism varit ett centralt begrepp i världspolitiken (Rovira Kaltwasser, Taggart, Espejo Ochoa & Ostiguy 2017, 1). Populismen har använts för att beskriva politiska aktörer med till synes diametralt olika hemvist och kontext, från Donald Trump till det spanska socialistpartiet Podemos. Även rörelser som Occupy Wall Street och händelser som Brexit har beskrivits i dessa termer (Moffitt 2020, 1). Trots populismens aktualitet är begreppets innebörd och uttryck fortfarande ytterst omtvistat (Mudde 2017, 27).

Även i svensk kontext figurerar begreppet populism. Inom akademien benämns Sverigedemokraterna i populistiska termer (Taggart 2017, 252) men även Vänsterpartiet porträtteras understundom som populistiskt, i samhällsdebatten och media (Martens 2022; Persson 2022). Dessa partier skiljer sig radikalt vad gäller ideologisk förankring, där Vänsterpartiet tillskriver sig en socialistisk grund (VPP, 5) och Sverigedemokraterna beskriver sig i nationalistiska termer (SDPP, 2). Partierna tycks alltså ha lite gemensamt, men förenas ändå tidvis under benämningen "populism". I den mån partierna är populistiska, går det därför att fråga sig hur deras grundideologi konkretiserar populismen.

1.1 Syfte och frågeställning

Denna uppsats har till syfte att conceptualisera populism och undersöka om fenomenet kan spåras i en svensk kontext, genom att undersöka Vänsterpartiet och Sverigedemokraterna. Vidare syftar undersökningen till att avgöra om populismen i sådana fall tar sig olika uttryck beroende på vilken ideologisk kontext den etableras i. Studiens frågeställning blir således:

Kan Vänsterpartiet och Sverigedemokraterna klassas som populistiska partier och hur påverkar i sådana fall partiernas socialistiska respektive nationalistiska grund populismens uttryck?

2. Teoretiska klargöranden och conceptualiseringar

Detta avsnitt presenterar fyra olika teoretiska synsätt på populism, med fokus på den *idébaserade* synen. Sedan diskuteras varför denna syn är mest adekvat för uppsatsens

ändamål. Därefter redogörs för populismens förhållande till andra ideologier, med fokus på socialism och nationalism.

2.1 Konceptualiseringar av populism

2.1.1 Det diskursiva, sociokulturella och strategiska synsättet

Det *diskursiva synsättet* menar att populism är ett språkligt uttryck som påverkar hur politiken bedrivs genom att skapa en diskurs som ställer folket mot eliten. Diskursiva tänkare intresserar sig för hur grupper och dess sociala identiteter formas från första början, och menar att denna process utgör populismens faktiska kärna (Moffitt 2020, 21-23). Liket det diskursiva synsättet ser Ostiguys *sociokulturella synsätt* populism som ett identitetsskapande som utgår från relationen mellan folket och ledaren (Moffitt 2020, 22), men också deras gemensamma, fientliga relation till den utomstående "andra" (Ostiguy 2017, 73). Idén bygger på ett *högt-lågt* spektrum som mäter politiskt beteende utifrån aspekter som kroppsspråk och ledarstil. Populism kännetecknas enligt denna syn av ett stoltserande av de låga värdena (Ostiguy 2017, 77-78, 81-82, 84). Weylands *strategiska synsätt* lyfter istället fram ledarens centrala roll inom populismen, där denne kontinuerligt försöker stärka sitt maktomfång genom att erhålla oförmedlat stöd från en lös sammansättning av supportrar. Ledarens opportunistiska förhållningssätt förklarar därmed populismens många olika skepnader (Weyland 2017, 56, 60; Moffitt 2020, 17-19).

2.1.2 Det idébaserade synsättet

Det idébaserade synsättet ser populism som en ideologi eller en uppsättning idéer som grundar sig i en moralisk uppdelning mellan folket och eliten (Müller 2016, 3; Mudde 2017, 29-30). En av det idébaserade synsättets främsta förespråkare, Cas Mudde, definierar populism som "an ideology that considers society to be ultimately separated into two homogeneous and antagonistic groups, 'the pure people' versus 'the corrupt elite', and which argues that politics should be an expression of the *volonté générale* (general will) of the people" (2004, 543). Ur definitionen kan fyra kärnkoncept härledas: *ideologi, folket, eliten* samt *allmänviljan* (Mudde 2017, 29).

Ideologin populism räknas som "tunn", då den saknar den ambition och omfattning som "tjocka" ideologier har i fråga om politiska lösningar (Mudde 2017, 30; Stanley 2008, 95). Tunnheten gör att den måste sammanföras med en annan ideologi för att kunna ta form.

Ren och raffinerad populism existerar således inte enligt denna hållning (Moffitt 2020, 15; Stanley 2008, 95).

Folket beskrivs utifrån en glorifierad bild av samhällsgemenskapen som en moraliskt ren grupp. Samhällsgemenskapen framställs genom att belysa vissa särdrag som överlappar med gruppens självuppfattning. Västeuropeiska populisterna bejakar, exempelvis, mer troligen kristna än muslimska värderingar, då det bättre överensstämmer med befolkningens självbild (Mudde 2017, 32). Gruppen har således *homogena* egenskaper. Den *moraliska renheten* syftar till medlemmarnas genuina vilja att göra rätt för sig, i bemärkelsen att bidra till folket som en grupp (Mudde 2017, 29-30).

Eliten är folkets motsats, den moraliskt korrupta grupp som arbetar mot det rena folket. Även eliten är en homogen grupp, som ursprungligen kommer från folket men som valt att avgränsa sig. Dessa har medvetet och frivilligt valt att svika folket för att prioritera särskilda intressen (Mudde 2017, 29-31, 32-33; Müller 2016, 19-20).

Allmänviljan är det sätt på vilket allmänhetens bästa tar sig uttryck. Politik som formas efter allmänviljan anspelar på sunt förnuft (Mudde 2017, 31, 33). Ofta manifesterar sig detta som en enskild allmännytta som enkelt påstås kunna införlivas genom politiska beslut (Müller 2016, 25-26). Folkets homogena karaktär innebär att elitens prioritering av särskilda intressen tolkas som att motsätta sig allmänviljan och motarbeta folket (Mudde 2017, 33-34).

2.2 Det idébaserade synsättets teoretiska och metodologiska användbarhet

Uppsatsens tillämpande av den idébaserade synen på populism baseras på metodens teoretiska innehåll och metodologiska användbarhet. Teoretiskt fångar den idébaserade synen populismens essens tydligare än det strategiska synsättet, vilket har ett överdrivet fokus på ledarens roll. Även organisationer och föreningar utan tydliga ledare tycks kunna ha en populistisk natur (Mudde 2017, 40), och dessutom riskerar rörelser med starka ledare, såsom religiösa grupperingar, att tvivelaktigt klassificeras som populistiska (Moffitt 2020, 20, 27).

Rent metodologiskt är den idébaserade synen empiriskt beprövad, och tillåter både kvalitativa och kvantitativa studier av populism i politiska rörelser och partier (Mudde 2017, 39). Därtill kan den idébaserade synen med fördel appliceras på både tidligt och geografiskt olika platser (Mudde 2017, s. 38), och möjliggör kategorisering av populism. Kategoriseringen tillåter en analys av hur populism krokar i andra ideologier, vilket överlappar med uppsatsens syfte (Mudde 2017, s. 36-37).

Denna empiriska handfasthet saknas i det diskursiva och sociokulturella synsättet. Även om forandet av sociala identiteter är en integral del av populismen, och relevant för studier av dess uppkomst och dynamik, gör nivån av abstraktion att synsättet inte lämpar sig för de empiriska studier som ägnas åt i denna undersökning (Mudde & Rovira Kaltwasser 2012, 6-7).

Den idébaserade synens dikotomiska karaktär är också en metodologisk fördel då den möjliggör att först avgöra *ifall* ett parti är populistiskt, för att sedan bestämma *hur* populistisk partiet är (Mudde 2017, 35-36). De konkurrerande konceptualiseringarnas graderande karaktär (Moffitt 2020, 26), tillåter inte ett bestämmande av en rörelse som antingen populistisk eller icke-populistisk. Även tydligt icke-populistiska aktörer kan då tillskrivas populism ifall de händelsevis använder populistisk retorik (Mudde 2017, 36).

2.3 Populismens teoretiska interaktion med andra ideologier

2.3.1 Populism och socialism

Socialism och populism förenas i flera teoretiska likheter. Båda idétraditionerna betonar gruppidentitet, snarare än individer, som centralt i samhället. Således gör båda en uppdelning av människor: socialismen genom en klassanalys och populismen i särskiljandet på folket och eliten (Moffitt 2020, 50, 52).

Vidare tycks ideologierna dela synen på människans produktivitet, där socialismen ser människan som produktiv och arbetande i sin natur. Även om populismen inte nödvändigtvis uttalar sig om människans natur, tenderar folket att utmålas som arbetsamma. Kombinerad med socialism, kategoriseras följaktligen den populistiska eliten i termer av kapital- och företagsägare (Moffitt 2020, 53).

Dessutom har båda idétraditionerna ett förhållande till egalitära principer. Socialismen gör gällande att alla människor föds jämlika och att denna jämlikhet måste återtas genom omfördelning av resurser, samt i en kamp för jämlikt deltagande och beslutsfattande i samhället. Populism ser inte alla människor som jämlikar, utan ser ned på eliten och ibland även vissa andra grupper "utanför" folket. Däremot anses folket behandlas orättvist som en följd av elitens förtryck. Således förespråkar populismen, likt socialismen, ett mer jämlikt deltagande i samhället (Moffitt 2020, 54).

Relationen mellan folket och arbetarna ter sig komplex inom socialismen (Olson 2017, 661). Olson illustrerar detta i sin analys av Marx och påståendet att kapitalismen transformerar en stor mängd människor till arbetare. Arbetarna karaktäriseras dels av

konkurrerande intressen, men bildar också en enhet i en abstrakt klass utifrån gemensamma ekonomiska förutsättningar. Politisk kamp påstås sedan göra denna konstellation självmedveten (Olson 2017, 664-665). Förutom att vara relativt vag riskerar en sådan konceptualisering att begränsa folket till en viss del av befolkningen. Som ett svar på detta har Laclau och Mouffe torgfört idén om att populismen kan vara ett verktyg för utvidga socialismens analys kring kapitalismens förtryck till att innefatta fler samhällseliga orättvisor (Moffitt 2020, 64-65).

2.3.2 Populism och nationalism

Nationalism och populism sammanblandas ofta. Inte minst på grund av ideologiernas betoning av grupp-gemenskaper som sätts i opposition till varandra (Bonikowski et al. 2019, 74), vilket i båda fallen innehåller konceptet *folket* (Moffitt 2020, 32). Idétraditionerna skiljer sig dock åt i väsentliga avseenden, vilket tydliggörs i Moffitts sammanställning av De Cleen och Stavrakis diskursiva studier. För det första företräder nationalismen *nationen*, medan populismen är språkrör för det underlägsna *folket*. Gruppernas primära motståndare är också olika, där nationalismen framhåller icke-medborgare, samt andra nationaliteter och kulturer. Populismen ser istället *eliten* som den grundläggande antagonisten till folket. Slutligen skiljer sig ideologierna i perspektiv. Populismen skiljer på folket och eliten i ett hierarkiskt upp-ned perspektiv medan nationalismens ambition att avgöra vilka som tillhör folket ger ett inne-ute perspektiv (Moffitt, 34-35).

Nationalismen kan vidare delas in i två typer: *medborgerlig* och *etnisk* nationalism. *Medborgerlig* nationalism grundar sig i individens tilltro till nationella institutioner och värderingar, där innehavandet av ett medborgarskap bestämmer vem som tillhör nationen. *Etnisk* nationalism menar att nationen definieras utifrån delade kulturella och sociala gemenskaper, såsom språk, religion och sedvänjor (Moffitt 2020, 31, 37). En radikal typ av nationalism är nativism, som av Mudde definieras som “an ideology, which holds that states should be inhabited exclusively by members of the native group (“the nation”) and that nonnative elements (persons and ideas) are fundamentally threatening to the homogenous nation-state” (2007, 19). Skillnaden mellan etnisk nationalism och nativismen är att den förstnämnda centrerar kring att definiera nationen utifrån medborgarnas identitetsskapande karaktärsdrag, medan nativismen strävar efter att skydda nationens infödda och ursprungliga medborgare (Moffitt 2020 31, Mudde 2007, 19).

Följaktligen delar nationalism, nativism och populismen beskrivningen av folket som homogent.

3. Material

Uppsatsens material består av Sverigedemokraternas principprogram och Vänsterpartiets partiprogram, de båda partiernas valplattform inför riksdagsvalet 2022, samt Nooshi Dadgostars tal på Vänsterpartiets senaste kongress 2022 och Jimmie Åkesson tal på Sverigedemokraternas senaste landsdag 2023.

Valet av Vänsterpartiet och Sverigedemokraterna som analysobjekt gjordes av två anledningar. Först och främst omnämns partierna frekvent i förhållande till populism, inte minst i media¹. Då uppsatsen ämnar att undersöka populism i Sverige, utgör partierna således intressanta analysobjekt. Den andra anledningen är partiernas tydliga ideologiska grund, där Vänsterpartiet beskriver sig själva som socialistiska (Vänsterpartiets partiprogram [framöver förkortat 'VPP'], 5) och Sverigedemokraterna säger sig vara ett parti med "nationalistisk grundsyn" (Sverigedemokraternas principprogram" [framöver förkortat 'SDPP'], 2). Partiernas öppna identifiering med två olika ideologier möjliggör en fruktsam analys av hur eventuell populism tar sig olika uttryck beroende på vilken ideologi den paras med.

3.1 Parti-/principprogram, valplattform och tal.

Valet av material utgår från tre faktorer. (1) Att endast officiella partidokument inkluderas, (2) att endast dokument från partiets nationella organisation undersöks, och (3) att både interna och externa dokument studeras. Denna grund har gjorts för att säkerställa att *partiets* genuina åsikter analyseras (Mudde 2007, 38). I enlighet med detta är det värt att skilja på partiernas karaktär "front-stage" och "back-stage" (Mudde 2000, 20). Den första kategorin handlar om partiets externa beteende, vilket sannolikt tar socialt accepterade uttryck, medan den senare handlar om partiets interna och eventuellt mer radikala beteende (Mudde 2007, 38; Mudde 2000, 20).

¹ "Vänsterpartiet är bensinpopulister"

<https://www.aftonbladet.se/ledare/a/BjnGg7/vansterpartiet-ar-bensinpopulister>

"Nooshi kommer ut som fullfjädrad populist"

<https://www.expressen.se/ledare/ann-charlotte-marteus/nooshi-kommer-ut-som-fullfjadrad-populist/>

"SD ger finska högerpopulister draghjälp"

<https://www.dn.se/varlden/sd-ger-finska-hogerpopulister-draghjalp/>

"Är populister ett hot mot demokratin?"

<https://www.svd.se/a/13Kxzo/populismens-negativa-effekter-ar-starkare-an-de-positiva>

Inkluderingen av princip-/partiprogrammen i materialet grundar sig på dokumentets centralitet för partiets politik. Som Vänsterpartiet uttrycker det, är partiprogrammet “partiets viktigaste dokument” (VPP, 4). I dessa dokument beskrivs de idemässiga grundvalar på vilka partierna bygger sin politik. Detta möjliggör spårning av populism som en ideologi och dess interaktion med andra ideologier. Programmen behandlas och genomröstas på partiernas kongress/landsdagar (Kallelse till Vänsterpartiets kongress 2024, 1; Sverigedemokraternas Partistadgar, 11) och fungerar som ett underlag för partiernas politik. Det är därmed inte riktad mot specifika väljargrupper i syfte att fiska röster och kan således i stor utsträckning sägas spela partiets sanna natur (Mudde 2000, 20-21).

Valplattformarna beskriver den politik som partierna går till val på. Detta studeras för att se hur partiernas politiska förslag tar sig uttryck. Dokumenten speglar partiets officiella hållning eftersom de är beslutade centralt. Däremot finns det en risk att dess externa riktning, mot väljarna, förvrängt partiets verkliga åsikter i syfte att locka väljare (Mudde 2000, 20). I enlighet med punkten att studera både interna och externa dokument är dock valplattformarna ett adekvat material.

Kongressen/landsdagarna utgör de båda partiernas högsta inrättning, där framtida politik beslutas. Dessa evenemang hålls vartannat år (Kallelse till Vänsterpartiets kongress 2024, 1; Sverigedemokraternas Partistadgar, 17). Partiledarnas tal på kongress respektive landsdagar möjliggör en analys av partiets karaktär “back-stage”, då det adresseras till partimedlemmarna. En sådan situation ger mindre incitament att ägna sig åt röstfiske, och partiledarens uttalanden bör således spegla genuina åsikter (Mudde 2000, 20-21). Vidare indikerar talen hur partiets ideologi tar sig uttryck i dagsaktuella händelser. Dessutom kan det vardagliga språket göra det mer troligt att hitta populistiska element jämfört med de övriga dokumentets formella karaktär (Pauwels 2011, 104). Värt att belysa är dock att partiledarens åsikter inte nödvändigtvis representerar partiet i sin helhet (Mudde 2007, 37).

3.2 Avgränsningar

Vissa avgränsningar har gjorts i materialet med hänsyn till studiens tid och uppsatsens omfång. Vänsterpartiet har kommit med ett förslag på nytt partiprogram som ska behandlas på partiets kongress i maj 2024 (Kallelse till Vänsterpartiets kongress 2024, 1). Förslaget inkluderas inte i uppsatsen material då det inte är genomröstat och därmed inte är underlag för partiets politik.

Vidare hade det varit önskvärt att analysera fler tal än bara partiledarnas tal på senaste kongress/landsdagar. Det finns en risk att det valda talet inte är representativt för hur partiledarna brukar beskriva sin politik eller tala till väljarna. Dessvärre omöjliggör uppsatsens tidsaspekt en sådan utvidgning.

Det hade dessutom varit önskvärt att ta ett bredare grepp på partiernas socialistiska respektive nationalistiska hållningar, och fastslå deras utbredning i partierna. Begränsat utrymme gör dock att ideologiernas förekomst i partierna tas för givet utifrån deras egen beskrivning, och studeras i förhållande till populistiska karaktärsdrag. Det är också värt att notera att partierna identifierar sig med ytterligare idétraditioner. Sverigedemokraterna beskriver sig själva som socialkonservativa och Vänsterpartiet som feministiska (SDPP, 2; VPP, 5). Dessa ideologier är också centrala för partiernas politik och är troligen intressanta i förhållande till populism. Återigen gör dock begränsat utrymme att uppsatsen endast studerar partiernas socialistiska respektive nationalistiska idéer.

4. Metod

I följande avsnitt diskuteras uppsatsens metod. Först förklaras och diskuteras valet av kvalitativ textanalys. Därefter kommer analysapparaten att redogöras för. Sedan beskrivs hur det praktiska utförandet av studien går till. Avsnittet avslutas med en kortare metodologisk diskussion.

4.1 Kvalitativ textanalys

Uppsatsens metod är en kvalitativ textanalys. Den kvalitativa textanalysen syftar till att systematiskt tolka och undersöka textuellt material (Bergström & Boreús 2018, 30). Detta sker genom att konstruera en analysapparat uppbyggd på två huvudkategorier och dess underkategorier, utifrån vilken analysen genomförs (Esaïsson et al. 2017, 232; Schreier 2014, 8). Huvudkategorierna kommer framgent att benämnas som *huvudprinciper* och underkategorierna som *element*.

Analysapparaten tillåter en sortering av de idéer som förekommer i materialet, utifrån förhandsdefinierade populistiska karaktärsdrag. I förlängningen gör detta att partierna kan klassas som antingen populistiska eller icke-populistiska (Esaïsson et al. 2017, 213). Studien ägnar sig följaktligen åt en klassindelning (Esaïsson et al. 2017, 137-138). Därmed tillämpas Sartoris idé om att ett koncept först måste utvecklas innan det kan kvantifieras. För

att kunna avgöra hur populistiskt ett parti är, så måste det därmed först klassificeras som populistiskt (Sartori 1970, s. 1038). Det är detta första steg, klassificering, som uppsatsen ägnar sig åt.

4.2 Analysapparat: huvudprinciper och element

Analysapparaten utgörs av två huvudprinciper med tre element vardera. Huvudprinciperna härleds från det idébaserade synsättets kärnkoncept *folket* och *eliten*. Elementen har som funktion att specificera innehållet i huvudprinciperna, och tydligare fånga nyanserna i partiernas retorik (Schreier 2014, s. 8). Analysapparaten ser ut som följer:

Folket är den grupp vars sida populismen ställer sig på. Huvudprincipen konstitueras av de tre elementen *homogenitet*, *moralisk renhet* och *enkel lösning*.

1. **Homogenitet** identifieras om medlemmarna i en grupp beskrivs som besläktade med varandra utifrån liknande sociala, kulturella och identitetsskapande egenskaper, som överlappar med gruppens självuppfattning.
2. **Moralisk renhet** identifieras om medlemmarna i en grupp beskrivs som moraliskt genuina, med uppsåt att göra rätt för sig i termer av att bidra till gruppen.
3. **Enkel lösning** identifieras om en simpel politisk lösning påstås uppfylla gruppens allmänvilja. Denna lösning föreslås som nyckeln till en stor del av samhällsproblemen och uttrycks ofta i enkla ordalag med vädjan till sunt förnuft.

Eliten är gruppen som populismen ställer sig i opposition till. Huvudprincipen utgörs av elementen *homogenitet*, *moralisk korruption* och *särskilda intressen*.

1. **Homogenitet** identifieras om medlemmarna i en grupp beskrivs som besläktade med varandra utifrån liknande sociala, kulturella och identitetsskapande egenskaper, som överlappar med gruppens självuppfattning.
2. **Moralisk korruption** identifieras om människor som kommer från samma grupp som folket beskrivs aktivt och medvetet ha försummat folkets välbefinnande. Dessa personer påstås frivilligt ha valt att inte göra rätt för sig och därmed svikit sina medmänniskor.
3. **Särskilda intressen** identifieras om människor som kommer från samma grupp som folket beskrivs gynna en specifik grupp som inte tillhör folket. Eftersom folket uttrycks i homogena termer kommer alla försök att främja en viss grupp villkor att

tolkas som en nedprioritering av allmänviljan och därmed som ett värnande av särskilda intressen.

Analysapparaten utgår ifrån den idébaserade synen på populism som återgiven i teorin. Viktigt att påpeka är centraliteten av elementet *homogenitet* under huvudprincipen *folket*. Att folket beskrivs som homogent är nämligen centralt för att kunna spåra *moralisk renhet* och *korrupktion* samt *enkel lösning* och *särskilda intressen* (Mudde 2017, 30-31). Endast om folket beskrivs som enhetligt går det att tala om att motarbeta eller göra rätt sak för gruppen. Att det finns en lösning som passar hela folket förutsätter gruppens homogenitet. På samma vis bygger elitens förespråkande för en viss grups intressen på att dessa intressen skiljer sig från det homogena folkets (Mudde 2017, 31, 33-34). Detta gör att huvudprincipernas andra och tredje element endast spåras om folket först identifierats som homogent.

Den uppmärksamme läsaren noterar att kärnkoncepten *allmänvilja* och *ideologi* inte inkluderats i analysapparaten. Vad gäller *allmänviljan* så handlar det återigen om att en sådan bara kan uttryckas efter att idén om ett homogent folk har grundlagts. Således är konceptet underordnat *folket*. Därför inkluderas allmänviljan som elementen *enkel lösning* och *särskilda intressen* under huvudprinciperna folket och eliten. Populismens roll som *ideologi* är viktig för den teoretiska förståelsen av fenomenet, men för studiens praktiska tillvägagångssätt är det mindre relevant. Således tas synen på populismen som ideologi för givet, och inkluderas därför inte i analysapparaten.

Muddes definition inkluderar också en antagonism mellan folket och eliten som nödvändig för populismen. Analysapparaten har antagit att antagonismen finns implicit i den moraliska aspekten, där eliten medvetet arbetar mot folket, och inkluderar således inte detta som ytterligare ett element.

Om *båda* huvudprinciperna och *samtliga* element förekommer i det undersökta materialet kommer partiet i fråga att klassas som populistiskt. Diskussionen kommer sedan, utifrån analysens fynd, behandla hur de populistiska särdragen tar sig uttryck i interaktionen med partiernas ideologier.

4.3 Praktiskt tillvägagångssätt

Undersökningen inleddes med en översiktsläsning av materialet för att skapa en helhetsbild. Därefter undersöktes materialet mer noggrant genom en nära läsning. De senare

läsningarnas fokus på mer fragmenterade delar av materialet kunde därmed återkopplas till helhetsbilden. Om en huvudprincip identifierades undersöktes sedan om dess element fanns representerade. Denna metod skapade en systematik som tillät en noggrann granskning av materialet genom att studera både manifesta och latenta textaspekter (Esaiasson et al. 2017, 229). Exempelvis analyserades *folket* först genom att undersöka om partierna konceptualiserar ett folk, för att sedan studera om en sådan konceptualisering innehöll elementen *homogenitet*, *moralisk renhet* och *enkel lösning*. Efter att undersökningen gjorts, upprepades den på vissa utvalda delar, med syftet att stärka studiens intrakodarreliabilitet (Esaiasson et al. 2017, 65).

Texterna analyserades separat av forskarna för att sedan jämföra resultaten med varandra. Vid skillnader i tolkningar, diskuterades textavsnittet och dess relation till textens helhet. Denna metod hade för avsikt att stärka undersökningens interkodarreliabilitet (Esaiasson et al. 2017, 65, 209).

4.4 Metodologisk diskussion

Kvalitativ textanalys anses vara en mer lämplig metod än en kvantitativ analys utifrån studiens syfte. Visserligen genererar en kvantitativ metod stark reliabilitet men metodens brister i fråga om djupare kontextuell tolkning ger den kvalitativa metoden starkare validitet (Mudde 2000, 22-23). Den tolkande ansatsen möjliggör en starkare koppling mellan teorin och de operationella indikatorerna, populismens huvudprinciper och element (Esaiasson et al. 2017, 59). Detta belyses i Pauwels kvantitativa undersökning av populism utifrån metodens oförmåga att avgöra huruvida materialet beskriver folket och eliten som homogena grupper (2011, 105). Oro över att den kvalitativa textanalysens är övertolkande och subjektiv (Livingstone 1989, 188) hanteras genom att analysapparaten tillämpas noggrant och systematiskt, samt en stark intra- och interkodarreliabilitet.

I en kvalitativ textanalys är uppfyllandet av tre kriterier nödvändiga för analysapparaten: *endimensionalitet*, *uttömmande* och *ömsesidigt uteslutande* (Schreier 2014, 9). De två första kriterierna uppfylls eftersom elementen belyser endast en princip av materialet, och analysapparaten täcker samtliga relevanta aspekter inom den idébaserade definitionen av populism (Esaiasson et al. 2017, 138-139; Schreier 2014, 10). Analysapparaten uppfyller också ömsesidigt uteslutande. Visserligen förutsätter *moralisk renhet* och *korruption*, samt *enkel lösning* och *särskilda intressen* folkets *homogenitet*, men som redogjorts för spåras dessa element som en konsekvens av folkets *homogenitet*. Det

handlar följaktligen inte om genuin överlappning eller identifiering av samma fenomen (Esaiasson et al. 2017, 139; Schreier 2014, 9).

Att både undersökningens tillvägagångssätt och analysapparaten innehåll utgår från tidigare studier stärker metodens begreppsvaliditet via en stark resonemangsvaliditet (Esaiasson et al. 2017, 61). Metoden att spåra en ideologi utifrån ett antal kännetecknande egenskaper har tillämpats i tidigare undersökningar (Mudde 2000, 23; Hawkin 2009, 1050). De huvudprinciper som ligger till grund för analysapparaten har definierats och använts av Mudde. Denna begreppsvaliditet, tillsammans med åtgärderna för att etablera såväl intrakodarreliabilitet som interkodarreliabilitet, gör att undersökningens resultatvaliditet måste betraktas som stark (Esaiasson et al. 2017, 65).

5. Analys

I detta avsnitt presenteras fynden från analysen av partiernas princip-/partiprogram, valplattformar och partiledartal. Resultaten presenteras partivis genom att avhandla materialet dokument för dokument.

5.1 Vänsterpartiet

5.1.1 Vänsterpartiets partiprogram

Vänsterpartiets partiprogram konceptualiserar tydligast ett folk i termer av en arbetarklass. Största delen av världens befolkning sägs ägna sig åt lönearbete och utgör därmed arbetarklassen (VPP, 6). Programmet belyser även situationen för grupper såsom nationella minoriteter, HBTQ-personer, samt kvinnor som lider förtryck under patriarkatet (VPP, 8-9, 17-18). En elit tar formen av en borgarklass, som är "den lilla minoritet som äger och kontrollerar kapital i en sådan utsträckning att det ger en avgörande makt över samhället. De bestämmer över produktionen och kontrollerar andras arbete och de värden som det skapar" (VPP, 6). Analysen visar att konceptualiseringen av folket saknar elementet *homogenitet* medan eliten skildras som *homogena*. Frånvaron av *homogenitet* inom folket gör att spårning av *moraliskt renhet* och *korrupcion*, samt *enkla lösningar* och *särskilda intressen* uteblir.

Homogenitet

Partiprogrammet beskriver explicit både arbetarklassen och kapitalägarna som “inte homogena” (VPP, 7). Grupperna sägs istället förändras med den ekonomiska utvecklingen. Kapitalägarna och deras välgörare framställs dock i homogena termer. Även om det handlar om vitt skilda aktörer som transnationella företag, USA och kapitalägare i allmänhet, framställs dessa som förenade i en position av makt (VPP, 11, 13). Dokumentet menar att “[k]lassförtrycket yttrar sig främst i ojämlikhet vad gäller makt och inflytande i samhället” (VPP, 7). Dessa aktörers maktposition gör alltså att borgarklassen identifieras som *homogen*. Det går att argumentera för att även gemenskapen som lönearbetare skapar en homogenitet. Detta tolkas dock inte vara nog för att definiera gruppen som socialt eller kulturellt besläktad. När dessutom ytterligare grupper av vitt skilda karaktär, såsom nationella minoriteter och HBTQ-personer, inkluderas tycks programmets konceptualisering av ett folk än mindre homogent. Därmed klassas inte folket som homogent.

5.1.2 Vänsterpartiets valplattform

I Vänsterpartiets valplattform framställs ett folk i termer av utsatthet, oftast som en följd av lönearbete. En elit illustreras som kapitalägare och deras politiska välgörare. Analysen visar att folket innefattar elementen *homogenitet*, *moralisk renhet* och *enkel lösning*. Eliten framställs som *homogen*, *moraliskt korrupt* och som förespråkare av *särskilda intressen*.

Homogenitet

Eliten såväl som folket beskrivs i homogena termer. När högerpolitiker sägs ha “en idé om att det absoluta toppskiktet måste få det bättre, genom sänkta skatter, bonusar och andra morötter, för att de ska prestera mer” (Vänsterpartiets valplattform [framöver förkortat VVP], 6), framstår de mest förmögna och dessa politiker hjälpa varandra. Dessutom beskrivs de dela en livsstil, där “[d]en rikaste procenten släpper ut tio gånger mer utsläpp än majoriteten av befolkningen” (VVP, 6). Därmed förefaller eliten vara en homogen grupp.

Även om folket främst framställs som arbetare av olika slag, tycks gruppens utsatthet och samhällsbärande egenskaper generera homogenitet. De beskrivs som arbetare “som jobbar inom vården, med märken från munskydd och visir” och “som har slitit ut lederna i förtid på jobbet” (VVP, 2). Men här lyfts även “du som tränar barnen i fotboll eller organiserar den lokala hyresgästföreningen” fram (VVP, 2). Även situationen för personer

som invandrat till Sverige uppmärksammas kopplat till hur regeringen sägs agera otillräckligt i fråga om dessa personers tillgång till jobb och välfärd (VVP, 8). Det handlar alltså inte uteslutande om arbetare, även om individernas utsatthet ofta kopplas till lönearbete. Den homogeniserande utsattheten förstärks av att författaren återkommande intar denna grupps perspektiv genom att tala i termer av “vi” och “oss”, som i sägningen att “arbetslivet har blivit allt mer otryggt för många av oss som arbetar” [vår kursivering] (VVP, 7).

Moralisk renhet och korruption

Dokumentet utmålar både det homogena folket och eliten i moraliska termer. Efter att ha listat en rad hypotetiska personer, bland annat folk som arbetar inom vården och “[d]u som arbetar hårt inom ditt eget småföretag” (VVP, 2), fastslås det att:

Du är den som skapar värdet i samhället. Det är inte riskkapitalisten eller börsspekulanten som äger skolan, vårdcentralen eller tillverkningsföretaget som skapar värde i verksamheten. De snor bara åt sig av värdet för sin egen del. Det är något som möjliggjorts av politiska beslut. (VVP, 2)

Passagen beskriver dessa utsatta personer som ett rättskaffens folk, som åstadkommer värdet i samhället. Eliten är istället tjuvar som inte skapar något värde. Dynamiken återkommer genomgående i texten, som vid yttrandet att “när högerpartier förespråkar låglönejobb och begränsad välfärd för de av oss som inte är födda i Sverige bygger det på ett cyniskt utnyttjande av människor, ibland förklätt till antirasism” (VVP, 8). Ändock sägs det, efter att ansvaret för diverse samhällsproblem lagts på “de politiker och den ekonomiska elit som styr Sverige”, att de “så klart inte gjort det för att de vill att allt ska bli dåligt, utan för att det har funnits starka ekonomiska intressen” (VVP, 1). Detta yttrande har dock ingen bäring i resten av dokumentet. Folket klassas således som moraliskt rena och eliten som moraliskt korrupta.

Enkel lösning och särskilda intressen

Den enkla lösningen som dokumentet uttrycker sammanfattas väl som “stora satsningar, omfördelning och massiva investeringar för att ge människor goda levnadsvillkor, ta itu med klimatkrisen och skapa jobb i hela landet” (VVP, 3). Tanken återupprepas genomgående i texten. Ett nytt pensionssystem föreslås byggas utifrån förändrad fördelningspolitik (VVP, 7), och ojämlikhet och skillnader mellan klasserna sägs skapa

förutsättningar för kriminalitet (VVP, 9). De särskilda intressena tycks handla om att göra de rika ännu rikare, på bekostnad av befolkningen. “[D]en ekonomiska politik som fört Sverige in i passiv underkastelse inför marknadskrafter, privat riskkapital och starka lobbyister från bolag som tjänar sina pengar på att ta dem från elever, gamla och sjuka” (VVP, 15) tolkas som en illustration av hur allmänhetens bästa har underminerats.

5.1.3 Nooshi Dadgostars kongresstal 2022

Dadgostars tal på Vänsterpartiets kongress 2022 konceptualiserar ett folk i termer av utsatta arbetare med en motstående elit. Den senare gruppen beskrivs i första hand som politiker, det “politiska etablissemanget – från moderater till socialdemokrater” som “har lämnat över makten till en ansvarslös marknad” (Dadgostars tal på Vänsterpartiets kongress 2022 [framöver förkortat ‘VKT’], 2). Analysen visar att folket innefattar elementen *homogenitet*, *moralisk renhet* och *enkla lösningar*. Eliten innefattar elementen *homogenitet* och *särskilda intressen*, men saknar *moralisk korruption*.

Homogenitet

Dadgostar pratar i talet om folket i termer av arbetare. Vänsterpartiet “kommer att stå upp för Sveriges löntagare” (VKT, 6). Arbetarnas situation contextualiseras inte genomgående, men när det görs så skildras inte vilka arbetare som helst. Det tycks handla om lågavlönade yrken som innefattar omsorg och mycket (fysiskt) slit, såsom undersköterskor och arbetare på äldreboenden (VKT, 5). Därmed klassas folket som *homogent*, utifrån personernas gemensamma utsatthet. Även eliten klassas som *homogen* då tidigare regeringar förenas i sin maktposition och påstådda positivitet till marknaden.

Moralisk renhet och korruption

Det politiska etablissemanget identifieras inte som moraliskt korrupt. Dessa påstås visserligen ha genererat en sämre situation för folket, genom att lämna ifrån sig kontrollen till marknaden och lämpa över problemen på den enskilda individen (VKT, 5). Dadgostar menar att:

Det finns en högerliberal idé om att samhällsproblemen är var och ens privata bekymmer. Det är ditt eget fel att du inte hittar någonstans att bo, att du inte har ett jobb, att du hamnade i en dålig skola. Ditt fel – aldrig politikernas. (VKT, 5)

Situationen beskrivs dock inte uttryckligen ha uppkommit genom att politikerna *medvetet* svikit arbetarna. Närmast en sådan beskrivning är framställning av regeringen som “[h]ögavlönade pratkvarnar som gjort det till en sport att övertyga människor om frånvaron av handlingsalternativ” (VKT, 3). Trots att uttalandet tycks belysa elitens vilseledning av folket tolkas upprätthållandet av status quo som otillräckligt för att tala avsiktliga svek. Dessutom återkommer inte sägningar av detta slag i övriga delar av talet. Gruppen klassas således inte som *moraliskt korrupt*. Folket beskrivs dock som *moraliskt rena*. Dadgostar anser att “[d]et är arbetet som är det som får landet att fungera.” (VKT, 7), och indikerar därmed att arbetarna bidrar till befolkningens välgång. Hon säger:

Du som har byggt landet. Du som har arbetat som undersköterska hela sitt liv. Burit vårdtagare ifrån sängen till rullstolen, lagat mat och gett medicin. Varje dag gett ett värdigt liv till en äldre. Du som i hela ditt liv slitit för att bidra på det sätt du kunnat ska ha en pension som går att leva på. (VKT, 5)

Passagen tycks belysa att dessa personer gör rätt för sig och bidrar till sina medmänniskor, vilket kvalificerar dem som *moraliskt rena*.

Enkel lösning och särskilda intressen

Som belysts påstås inte eliten värna folkets intressen när regeringar överlämnat makten “till en ansvarslös marknad” (VKT, 2). Detta fastslås i konstaterandet att det är “aktieägare som bestämmer hur mycket skola ditt barn ska få, om du ska få vård eller vilket elpris du ska betala” (VKT, 5). Även om eliten inte avsiktligen kan sägas ha svikit folket, läses detta som ett prioriterande av *särskilda intressen*.

Det återkommande lösningsförslaget på de problem som Dadgostar lyfter är att ta “tillbaka kontrollen” (VKT, 3, 6, 7). I och med upprepadet av att eliten har lämnat ifrån sig kontrollen, spelar detta på sunt förnuft. Det är en enskild lösning som uttrycks i simpla ordalag, vilket gör att elementet *enkel lösning* är identifierat.

5.2 Sverigedemokraterna

5.2.1 Sverigedemokraternas principprogram

Sverigedemokraternas principprogram konceptualiserar tydligt ett *homogent* folk som är *moraliskt rent* med tydliga referenser till *enkla lösningar*. En konceptualisering av en elit

uteblir dock. Etableringen av ett folket tydliggörs när endast en viss del av befolkningen påstås tillhöra *folket*: "Sverigedemokraternas uppfattning är att man inte helt kan förbigå ordet 'folk' i begreppet folkstyre och att folkstyret i längden riskerar att bli mycket problematiskt att upprätthålla i en stat som bebos av flera folk, där det inte råder konsensus kring vilka som skall räknas till folket och där det kanske inte ens förekommer en gemensam arena för debatt eftersom invånarna i staten inte talar samma språk (Sverigedemokraternas principprogram" [framöver förkortat 'SDPP'], 4). Folket tycks därmed vara en särskild grupp av befolkningen.

Homogenitet

Elementet homogenitet är mycket tydligt hos detta folk. Principprogrammet gör gällande att gemensamma kulturella och sociala egenskaper är en förutsättning för ett tryggt och välmående Sverige, där "[f]örekomsten av en gemensam nationell och kulturell identitet bland befolkningen i staten ses som en av de mest grundläggande hörnstenarna i en stark och väl fungerande demokrati" (SDPP, 4). Vikten av folkets gemensamma identitet är ett genomgående inslag i dokumentet.

Moralisk renhet

Principprogrammet skildrar också hur *folket* bör vara moraliskt rent, genom individens skyldigheter till sina medmänniskor. Man menar "att själv leva i överflöd utan att bistå grannar och landsmän som lider nöd är moraliskt förkastligt" (SDPP, 21). Dokumentet tycks dessutom mena att en moralisk renhet förutsätter att folket är homogent. Det skrivs att "det måste finnas en gemensam identitet i botten för att de som har mer ska vara beredda att dela med sig till dem som har mindre. Av denna anledning finns det också en inneboende motsättning mellan välfärd och mångkulturalism" (SDPP, 21). Moralisk renhet identifieras därmed i materialet, och tycks vara en konsekvens av homogenitet.

Enkel lösning

Dokumentet beskriver allmänhetens bästa i termer av att bevara folkets homogenitet. Kulturarvet sägs fungera "som ett sammanhållande kitt" och den sociala och kulturella homogenitet beskrivs som viktig i det svenska välfärdssamhället "eftersom den solidaritet som håller upp systemet i sin tur baserar sig på identifikation och en stark känsla av gemenskap" (SDPP, 11). Utifrån detta formuleras också en *enkel lösning* på samhällsproblem

som att invandrare “på sikt ska överge sina ursprungliga kulturer och identiteter för att istället bli en del av den svenska nationen” (SDPP, 13) och att invandringen ska begränsas så att “den inte utgör ett hot mot vår nationella identitet eller mot vårt lands välfärd och trygghet” (SDPP, 14). I korthet tycks det alltså handla om en omläggning av migrationspolitiken.

Frånvaron av en elit

Som sagt kontrasteras inte folket med en elit. Visserligen lyfts islam fram som “den religiösa åskådning som visat sig ha svårast att harmoniskt samexistera med den svenska och västerländska kulturen” (SDPP, 17). Denna grupp beskrivs i opposition till folket, men kan inte klassas som en elit eftersom den inte kommer från samma grupp som folket. Det går även att se skisser av en eventuellt elit i uttalanden om hur “kulturimpulser” som omfattas av “makthavare eller grupper som inte själva ser sig som svenska” utan att infogas i en svensk kontext betraktas som “kulturimperialism” (SDPP, 11). Även om ‘kulturimperialism’ klingar moraliskt korrupt gör oklarheten i vilka som utgör denna grupp att det inte går att tala om en elit.

5.2.2 Sverigedemokraternas valplattform

I Sverigedemokraternas valplattform conceptualiseras ett folk utifrån nationen som *homogent, moraliskt rent* och som förespråkare av en *enkel lösning*. Dessa kontrasteras med en grupp bestående av tidigare regeringar, vilka beskrivs som homogena och utmålas verka för *särskilda intressen*. Däremot klassas gruppen inte som *moraliskt korrupt*.

Homogenitet

Folkets homogenitet har på nytt sin grund i nationen och de delade kulturella erfarenheter som detta innebär, där “Sverigedemokraterna vill verka för att återskapa sammanhållning och tillhörighet mellan de som finner sin nationstillhörighet i den svenska.” (Sverigedemokraternas valplattform [framöver förkortat SDVP], 52). Eliten, i rollen som tidigare regeringar, conceptualiseras som homogen utifrån deras maktinnehav. Sverigedemokraterna säger sig ämna “läka ihop de sår som både socialdemokratiska och borgerliga regeringar rivit upp i den svenska samhällskroppen” (SDVP, 1), där regeringar av olika färger förenas i sin maktposition.

Moralisk renhet och korruption

Medan folket framställs som moraliskt rent är elitens moraliska korrupcion mer tvetydig. Valplattformen förklarar att “[f]å länder har historiskt kunnat mäta sig med svenskarnas förmåga att kombinera individuell frihet med stor omtanke om varandra” (SDVP, 5). Folk som tillhör den svenska nationen tycks alltså beskrivas som (unikt) goda mot sina medmänniskor, vilket tolkas som att bidra till gruppen som helhet.

Tidigare regeringar beskrivs i ytterst hårda ordalag, men huruvida de är moraliskt korrupta beror på ifall de *medvetet* har försummat folket. Tydliga är påståendena om hur de har försummat folket genom att riva upp sår i samhällskroppen (SDVP, 1), möjliggöra terrorism genom “det fallerade mångkultursprojektet” (SDVP, 11) och ha haft “andra prioriteringar än svenskarnas” (SDVP, 18). Det är dock inte alldeles klart att detta skett avsiktligt. Närmast en sådan beskrivning är skrivningen om att svenska ungdomar under en längre tid “utsatts för politiskt motiverade experiment” där “[v]erklighetsfrånvända genusteorier har fått stor spridning och används från förskolan och framåt för att indoktrinera våra barn i ett gigantiskt postmodernt projekt” (SDVP, 40). Här tycks det gå att tala om en avsikt, men överlag är en sådan disposition inte tillräckligt tydlig för att eliten ska klassas som moraliskt korrupt.

Enkla lösningar och särskilda intressen

De särskilda intressena beskrivs som tillåtandet av en alltför stor och skadlig invandring, vilken framställs ha genererat följder för Sverige “på områden som spänner från arbetsmarknad och skola, till brottsutveckling, sammanhållning och offentlig ekonomi” (SDVP, 13). Välkommandet av invandrare påstås alltså ha skett på bekostnad av det svenska samhället, där icke-svenska kulturella influenser sägs ha resulterat i bristande respekt och misstro i samhället (SDVP, 52). Valplattformens enkla lösning är därför en omläggning av migrationspolitiken (SDVP, 13).

5.2.3 Jimmie Åkessons tal på Sverigedemokraternas landsdagar 2023

Jimmie Åkessons tal på Sverigedemokraternas landsdagar beskriver återigen ett folk i termer av nationen, vilka är *homogena, moraliskt rena* och som förordar en *enkel lösning*. I opposition till dessa ställs tidigare regeringsinnehavare, både Socialdemokraterna och Alliansregeringen (Jimmie Åkessons tal på Sverigedemokraternas landsdagar 2023 [framöver förkortat ‘SDTL’], 2, 5, 14). Denna grupp är *homogen, moraliskt korrupt* och propagerar för *särskilda intressen*.

Homogenitet

Precis som i principprogrammet målas folket i homogena termer, vilket främst tydliggörs i Åkessons avsikt att stoppa influenser från andra kulturer. Man vill i framtiden “börja konfiskera och riva moskébyggnader där det sprids antidemokratisk, antisvensk, homofob eller antisemitisk propaganda eller allmän desinformation om det svenska samhället” (SDTL, 12). Det konstateras vidare att “Sverige är inte, och Sverige kommer aldrig att bli, ett muslimskt land” (SDTL, 13). Den svenska nationen illustreras därmed som homogen i bemärkelsen att dessa influenser inte passar in. De tidigare regeringarnas homogenitet uttrycker sig återigen via deras gemenskap i maktpositioner.

Moralisk renhet och korruption

Åkesson påstår att eliten har “rivit ner fullt fungerande och bra saker och - aktivt - byggt in otrygghet, splittring, ekonomisk oro och starka motsättningar i samhället” (SDTL, 2). Detta beskrivs dessutom ha skett medvetet, mot bättre vetande. Det menas att “[d]en här fullkomliga katastrofen som har drabbat vårt land är ingen olycka, inget misstag. Den är ett resultat av naiva, förblindade politikernas farliga, slarviga och - i ordets rätta mening - Sverigefientliga politik” (SDTL, 3). Ännu tydligare blir skildrandet av eliten som korrupt när Socialdemokraterna beskrivs stötta terrorgruppen Hamas. Åkesson säger att “[i]slamisterna i Hamas och andra antisemitiska, islamistiska och antidemokratiska rörelser stöds helt öppet av representanter för Sveriges största parti, Socialdemokraterna” (SDTL, 8). Eliten klassas därför som moralisk korrupt.

Uppreandet av uttrycket “Sverigevänner” illustrerar hur folket conceptualiseras som moraliskt rent (SDTL, 1, 3, 7, 8, 14, 15). Som vänner till nationen, vill denna grupp göra rätt för sig. I talets slutskede förstärks denna bild när Åkesson fastslår “[a]tt det är vi, och ingen annan, som är satta att rädda vårt älskade land från fördärvet” (SDTL, 15). Gruppen tycks alltså inte bara se sig som Sveriges välgörare, utan de enda i denna roll.

Enkel lösning och särskilda intressen

På nytt har den enkla lösningen att göra med åtgärder för att minska influenser som anses osvenska, inte minst genom begränsningar i invandringen. Det klargörs när Åkesson räknar upp de överenskommelser som Sverigedemokraterna gjort med regeringen, vars fokus ligger på en omläggning av migrationspolitiken (SDTL, 4). Passagen om att konfiskera

moskéer understryker en sådan lösning ytterligare. Elementet *särskilda intressen* blir mest distinkt när Socialdemokraterna sammankopplas med islamism. I en uppmaning till Magdalena Andersson säger Åkesson: “Vänd svenska folket ryggen helt och fortsatt gulla med islamister och terrorister, i och utanför Sverige...ELLER sätt ner foten mot dessa ondskans och våldets krafter” (SDTL, 11). Det råder ingen tvekan om att eliten här påstås prioritera en viss grupp, islamister, framför allmänhetens bästa.

6. Diskussion

6.1 Populism i Vänsterpartiet och Sverigedemokraterna

Analysen ovan illustrerar hur populismens sex element förekommer i Vänsterpartiets litteratur. I samtliga dokument förekommer åtminstone något av elementen, men endast i valplattformen figurerar alla sex samtidigt. Partiet konceptualiserar ett folk i termer av en arbetarklass och dess utsatthet, men även andra utsatta framhålls. Folkets homogenitet och moraliska renhet blir som tydligast i valplattformens beskrivning av gruppen som samhällsbärande och hederliga. En elit beskrivs i termer av kapitalägare och ett politiskt etablisseman, vilka illustreras som homogena utifrån deras kollektiva erfarenheter av att åtnjuta makt. Dessa beskrivs som tjuvar som inte skapar något samhälleligt värde. De enkla lösningarna handlar om att beskatta de rika och återta kontrollen från marknadskrafter, medan de särskilda intressena består i elitens påstådda stöttande av de allra rikaste.

Samtliga populistiska huvudprinciper med tillhörande element påvisas även i Sverigedemokraternas material. Alla element förekommer endast i Åkessons tal, men det går att identifiera något av elementen i samtliga texter. Ett folk beskrivs som homogent genom samhörigheten i den svenska nationen, vilket möjliggör moralisk renhet i form av att hjälpa sina landsmän. En elit konceptualiseras som en avgränsad grupp politiker vars maktinnehav gör gruppen homogen. Elitens moraliska korruption ligger i att de medvetet bedrivit en politik som är skadlig för folket, rentav ‘Sverigefientlig’, vad gäller migrationsfrågor. Följaktligen har eliten agerat mot allmänhetens bästa och för migranternas särskilda intressen. Den enkla lösningen är således en omläggning av migrationspolitiken.

Då både Vänsterpartiet och Sverigedemokraterna har tydlig representation av samtliga sex element *klassas båda partierna som populistiska*. En väsentlig skillnad mellan fynden inom partierna är i vilka partidokument som elementen identifieras. Vänsterpartiets populistiska element lokaliseras tydligast i deras valplattform, vilket är ett externt dokument

riktat mot väljarna. Sverigedemokraternas populistiska element är istället mest synligt i Jimmie Åkessons tal på partiets landsdagar, intern kommunikation som riktas mot SDs medlemmar. Vänsterpartiets populism tycks därmed ha mer av en “front-stage”-karaktär och kan tolkas som en manöver för att locka väljare (Mudde 2000, 20). Sverigedemokraternas populism verkar istället vara av “back-stage”-typ (Mudde 2000, 20) och kan därmed bättre känneteckna partiets sanna natur. Bestämningen av Vänsterpartiet som populistiskt bör därmed hanteras med större försiktighet, eftersom det riskerar att vara en taktik för att locka fler väljare. Sverigedemokraternas internt öppna populism kan tydligare sägas spegla genuina tankegångar inom partiet.

6.2 Risken för analytisk kollaps vid spårning av homogenitet

Analysen bygger på identifiering av huvudprinciperna och dess element. Undersökningen bar dock risken att elementen kollapsade in i varandra vid identifiering av *homogenitet*. Som beskrivits i metodavsnittet identifierades folket och eliten som moraliskt rena respektive korrupta som en konsekvens av folkets homogenitet. Det går dock att se grupperns eventuella moraliska renhet/korruption som den egenskap som skapar homogenitet inom en grupp. Vid utförandet av undersökningen fanns således en risk att börja i fel ände, och spåra de moraliska elementen som en homogeniserande egenskap. För att undvika en metodologisk kollaps av detta slag har homogeniteten omsorgsfullt spårats bortom gruppernas moraliska egenskaper.

6.3 Partiernas populistiska element i förhållande till socialism och nationalism

6.3.1 Vänsterpartiet, socialism och populism

I enlighet med socialismens klassanalys (Moffitt 2020, 52) delar Vänsterpartiet upp samhället i en arbetarklass och borgarklass. Även om partiet själv beskriver grupperna som icke-homogena och föränderliga (VPP, 7) visar analysen att kapitalägarnas maktposition homogeniserar gruppen. Vänsterpartiets socialistiska grund påminner därmed om populismens båda huvudprinciper, folket och eliten, och ett av elitens element, homogenitet.

Denna teoretiska överlapp möjliggör för Vänsterpartiet att etablera populism, när den socialistiska grunden kompletteras med populistiska element. Arbetarklassen homogeniseras genom att framhålla människor med samhällsbärande och utsatta yrken, vilket också tillåter en vidgning av gruppen till att innefatta utsatta människor generellt. Dynamiken påminner om Mouffe och Laclaus tanke om att genom populism bredda klassanalysen för att

möjliggöra en större kamp mot ojämlikhet (Moffitt 2020, 64-65). Socialismens syn på arbete som något inneboende i människans natur (Moffitt 2020, 53), ges en moralisk underton när denna grupp beskrivs som strävsamma individer som vill göra rätt för sig. Kapitalägarna beskrivs som moraliskt korrupta, vars intressen inte framställs som resultatet av ett system utan som en avsiktlig stöld, möjliggjort av politiska makthavare. Ett återtagande av makten från marknaden och beskattning av eliten föreslås som enkla lösningar. Samtidigt belyses hur eliten verkar för att gynna kapitalägarnas särskilda intressen.

6.3.2 Sverigedemokraterna, nationalism och populism

I enlighet med nationalistisk ideologi (Mudde 2007, 16) visar analysen hur Sverigedemokraterna framhåller vikten av en homogen nation. Partiets explicita diskussion kring folkets homogenitet som något skyddsvärt gentemot migration och andra kulturer (SDVP, 1, 52), gör att partiet bör förstås som nativistiskt snarare än nationalistiskt. Denna tolkning stöds av tidigare studier (Mudde 2019, 25, 33). Sverigedemokraterna menar dessutom att gemensam identitet är en förutsättning för att kunna hjälpa människor som har det sämre (SDPP, 21). I förlängningen innebär en sådan hållning att moral förutsätter homogenitet. Sverigedemokraternas nationalistiska grund är därmed ytterst lik populismens huvudprincip *folket* med det centrala elementet *homogenitet*, ur vilken *moralisk renhet* följer.

Etableringen av populism i Sverigedemokraterna möjliggörs genom att komplettera de nationalistiska komponenterna med huvudprincipen *eliten* och dess element. Eliten konceptualiseras i form av tidigare regeringar, som homogeniseras i sina maktpositioner och medvetet underminerar folkets homogenitet genom att verka i migranternas intressen. Den enkla lösningen handlar därmed om att kraftigt begränsa konkurrerande kulturella influenser och invandring, allra tydligast med koppling till islam.

6.3.3 Skillnader i partiernas interaktion med populism

Att Sverigedemokraternas nativism implicit konceptualiserar ett homogent folk gör att ideologin naturligt passar tillsammans med populismen och dess huvudprincip *folket*. Trots att det råder en kvalitativ skillnad mellan ideologiernas definition av *nationen* respektive *folket* (Moffitt 2020, 34-35), kan partiet således kombinera dessa koncept relativt oblygt.

Samma gäller inte för Vänsterpartiets socialistiska interaktion med populism. Konceptualiseringen av en arbetarklass där varje individs situation varierar beroende på yrke och arbetsplats, tillsammans med inkluderingen av andra grupper såsom HBTQ-personer och

medlemmar i hyresgästföreningen, gör att folket snarare tycks heterogent. För att gruppen ska uppfattas som homogen krävs ett omsorgsfullt kontextskapande. Analysen har redogjort för hur ett sådant kontextskapande kan ske, i Vänsterpartiets beskrivning av samhällsbärande och utsatta människor, något som oftast kopplas till lönearbete. Trots detta tycks Laclau och Mouffes idé om att använda populism för att vidga socialismens klassbaserade analys till att innefatta fler orättvisor (Moffitt 2020, 64-67) - en idé som Vänsterpartiet till viss del verkar omfamna - vara sårbar; om inte de heterogena grupperna återskapas i homogena termer så urvattnas populismen. I ljuset av detta komplicerade och vaga formerande av ett folk tycks nationalismens homogeniserande egenskaper mer intuitiva.

Vidare förkroppsligar Vänsterpartiet, i skrivelser om hur majoriteten av *världens* befolkning är löntagare, socialismen och arbetarrörelsens internationalistiska anspråk. Detta skiljer ideologin från nationalismen. Partierna verkar dock, som brukligt i fråga om populism, på ett nationellt plan (Moffitt 2020, 32). Det gör att populismen återigen rent intuitivt ter sig bättre i samverkan med nationalism och att samverkan med en mer internationalistisk socialism kan uppfattas som klumpig.

Ytterligare en skillnad i partiernas samverkan med populism är att Sverigedemokraterna involverar en tredje part. Detta tycks vara ett resultat av kombinationen av nationalismens inne-ute perspektiv och populismens upp-ned perspektiv (Moffitt 2020, 35). Partiets nationalistiska idéer om vikten att bevara folkets homogenitet gör att fokus inte bara riktas mot en elit som avsiktligt underminerar homogeniteten, utan även mot den utomstående grupp - ofta muslimer - som utgör själva undermineringen. Detta särdrag fångas bättre av Ostiguys sociokulturella synsätt, som talar om folket och elitens relation till en "skamlig" utomstående (Ostiguy 2017, 73). Involverande av en utomstående grupp görs inte av Vänsterpartiet, då folket istället motarbetas genom elitens utnyttjande av arbetare.

7. Slutsats

Denna studie har konkluderat att såväl Sverigedemokraterna som Vänsterpartiet kan klassas som populistiska partier, men att klassificeringen av Vänsterpartiet bör förstås med viss akksamhet. Detta eftersom Vänsterpartiets populism materialiseras i extern kommunikation och kan tolkas som en taktik för att locka väljare snarare än att reflektera partiets sanna natur. Det har också påvisats att populismens huvudprinciper och dess element samspekar och överlappar med grundtankarna i partiernas ideologier. Socialismen formande

av arbetarklass och borgarklass genererar en möjlighet för populismen att förankra sina huvudprinciper folket och eliten, medan nativismens värnande om en homogen nation tydligt överlappar med populismens idé om folket. Studien menar att Sverigedemokraternas nativism, utifrån visionen om ett homogent folk, mer intuitivt samverkar med populism än Vänsterpartiets socialism.

8. Referenslista

- Bergström, Göran. & Boréus, Kristina. (2018). Samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys. I Boréus, Kristina. & Bergström, Göran. (red). *Textens mening och makt*. Lund: Studentlitteratur, s. 17-48.
- Bonikowski, Bart., Halikiopoulou, Daphne., Kaufmann, Eric. & Rooduijn, Matthij. (2019) 'Populism and nationalism in a comparative perspective: a scholarly exchange', *Nations & Nationalism*, 25(1), pp. 58–81. DOI:10.1111/nana.124.
- Esaiasson, Peter., Gilljam, Mikael., Oscarsson, Henrik., Towns, Ann. & Wängnerud, Lena. 2017. *Metodpraktikan: Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Stockholm: Norstedts juridik.
- Hawkins, Kirk A. (2010). *Venezuela's Chavismo and Populism in Comparative Perspective*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Jungar, Ann-Cathrine. (2022). Är populister ett hot mot demokratin? Svenska Dagbladet, 8 december.
<https://www.svd.se/a/13Kxzo/populismens-negativa-effekter-ar-starkare-an-de-positiva>. [Hämtad 9 december 2023].
- Kaltwasser Rovira, Cristobal., Taggart, Paul., Espejo Ochoa, Paulina. & Ostiguy, Pierre. (2017). Populism: An Overview of the Concept and the State of the Art. I Kaltwasser, Rovira Cristóbal., Taggart, Paul., Espejo Ochoa, Paulina. & Ostiguy, Pierre. (red). *The Oxford Handbook of Populism*. Oxford: Oxford University Press, s. 1-24.
- Livingstone, M Sonia. (1989). Audience Reception and the Analysis of Program Meaning: Comments on Kepplinger. *American Behavioral Scientist*, 33(2), 187-190.
DOI: 10.1177/0002764289033002012

- Marteus, Ann-Charlotte. (2022). Nooshi kommer ut som fullfjädrad populist. *Expressen*, 15 februari.
<https://www.expressen.se/ledare/ann-charlotte-marteus/nooshi-kommer-ut-som-fullfjadrad-populist/>. [Hämtad 9 december 2023].
- Moffitt, Benjamin. (2020). *Populism*. Cambridge: Polity Press.
- Mudde, Cas. (2000). *The Ideology of the Extreme Right*. Manchester: Manchester University Press.
- Mudde, Cas. (2004). The Populist Zeitgeist. *Government and Opposition*, 39(4), 541–563.
<http://www.jstor.org/stable/44483088>.
- Mudde, Cas. (2007). *Populist Radical Right Parties in Europe*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mudde, Cas. & Kaltwasser Rovira, Cristóbal. (2012). Populism and (liberal) democracy: A framework for analysis. I Mudde, Cas. & Kaltwasser, Cristóbal Rovira. (red). *Populism in Europe and the Americas*. Cambridge: Cambridge University Press, s. 1-26.
- Mudde, Cas. (2017). Populism: An Ideational Approach. I Kaltwasser Rovira, Cristóbal., Taggart, Paul., Espejo Ochoa, Paulina. & Ostiguy, Pierre. (red). *The Oxford Handbook of Populism*. Oxford: Oxford University Press, s. 27-47.
- Mudde, Cas. (2019). *The Far Right Today*. Cambridge: Polity Press.
- Müller, Jan-Werner. (2016). *What is Populism?* Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Olson, Kevin. (2017). Populism in the Socialist Imagination. I Kaltwasser Rovira, Cristóbal., Taggart, Paul., Espejo Ochoa, Paulina. & Ostiguy, Pierre. (red). *The Oxford Handbook of Populism*. Oxford: Oxford University Press, s. 661-678.

- Ostiguy, Pierre. (2017). Populism: A Social- Cultural Approach. I Kaltwasser Rovira, Cristóbal., Taggart, Paul., Espejo Ochoa, Paulina. & Ostiguy, Pierre. (red). *The Oxford Handbook of Populism*. Oxford: Oxford University Press, s. 73-98.
- Persson, Ingvar. (2022). Vänsterpartiet är bensinpopulister. Aftonbladet, 21 januari.
<https://www.aftonbladet.se/ledare/a/BjnGg7/vansterpartiet-ar-bensinpopulister>.
- Pauwels, Teun. (2011). Measuring populism: A Quantitative Text Analysis of Party Literature in Belgium. *Journal of Elections, Public Opinion and Parties*. 21:1, 97-119. DOI: 10.1080/17457289.2011.539483
- Sartori, Giovanni. (1970). Concept Misformation in Comparative Politics. *The American Political Science Review*, 64(4), 1033–1053. <https://doi.org/10.2307/1958356>.
- Schreier, Margrit. (2014). Qualitative Content Analysis. I Flick, Uwe. (red). *The SAGE Handbook of Qualitative Data Analysis*. Los Angeles: SAGE, kapitel 12.
- Stanley, Ben. (2008). The Thin Ideology of Populism. *Journal of Political Ideologies*, 13(1), 95-110. DOI:10.1080/13569310701822289.
- Sverigedemokraterna (2019). *Principprogram*.
<https://sd.se/wp-content/uploads/2022/07/sverigedemokraternas-principprogram-2019.pdf> [Hämtad 12 december 2023].
- Sverigedemokraterna (2022). *Valplattform*.
<https://sd.se/wp-content/uploads/2022/07/sverigedemokraternas-valplattform-2022-aril.pdf> [Hämtad 13 december 2023].
- Sverigedemokraterna. (2023). *Jimmie Åkessons tal på Landsdagarna 2023*.
file:///Users/harrymcardle/Downloads/Jimmie%20%C3%85kesson%20tal%20LD2023%20(5).pdf [Hämtad 14 December 2023]

Sverigedemokraterna. (2021). *Partistadgar*.

<https://sd.se/wp-content/uploads/2022/07/partistadgar-2021.pdf> [Hämtad 14 december 2023].

Taggart, Paul. (2017). Populism in Western Europe. I Kaltwasser Rovira, Cristóbal., Taggart, Paul., Espejo Ochoa, Paulina. & Ostiguy, Pierre. (red). *The Oxford Handbook of Populism*. Oxford: Oxford University Press, s. 248-264.

Teir, Philip. (2023). SD ger finska högerpopulister draghjälp. Dagens Nyheter, 24 mars.

<https://www.dn.se/varlden/sd-ger-finska-hogerpopulister-draghjalp/>

Vänsterpartiet (2016). *Partiprogram*.

https://www.vansterpartiet.se/wp-content/uploads/2022/07/partiprogram_v-1jun2017.pdf [Hämtad 15 december 2023].

Vänsterpartiet (2022). *Valplattform*.

<https://www.vansterpartiet.se/wp-content/uploads/2022/07/valplattform-2022.pdf> [Hämtad 15 december 2023].

Vänsterpartiet. (2022). *Nooshi Dadgostars invigningstal, Vänsterpartiets 44:e kongress 2022*.

<https://goteborg.vansterpartiet.se/wp/files/2022/02/Nooshi-Dadgostar-invigningstal-Va%CC%88nsterpartiets-kongress-2022-2.pdf> [Hämtad 16 December 2023].

Vänsterpartiet. (2022). *Stadgar*. <https://www.vansterpartiet.se/resursbank/stadgar/#78>

[Hämtad 16 december 2023].

Vänsterpartiet. *Kallelse till Vänsterpartiets kongress 2024*.

<https://www.vansterpartiet.se/wp-content/uploads/2023/11/kallelse-kongress2024.pdf> [Hämtad 16 december 2023].

Weyland, Kurt. (2017). Populism: A Political- Strategic Approach. I Kaltwasser Rovira, Cristóbal., Taggart, Paul., Espejo Ochoa, Paulina. & Ostiguy, Pierre. (red). *The Oxford Handbook of Populism*. Oxford: Oxford University Press, s. 48-72.